

Complexnummer: 517653

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Belgenmonument

Aantal complexonderdelen

3

Monumentnummers van complexonderdelen

517654, 517655, 517656

Woonplaats

Amersfoort

Gemeente

Amersfoort

Provincie

Utrecht

Locatie van het hoofdoject

Belgenlaan 9, 3818 ZJ te Amersfoort

Complexomschrijving

Inleiding

GEDENKTEKEN, als blijk van dank voor de gastvrije opname van Belgische militairen en burgervluchtelingen tijdens de Eerste Wereldoorlog werd al tijdens de oorlog het plan opgevat om een monument ter herinnering hieraan op te richten. Initiatiefnemer was Omer Buyse, directeur van de Centrale Commissie der Werkscholen van de geïnterneerde Belgen in Nederland. Op 3 oktober 1916 werd het besluit genomen en in een brief werd het plan voorgelegd aan het gemeentebestuur van Amersfoort, de stad die aan veel Belgen onderdak bood. Met het voorstel, waarin de voorwaarde was opgenomen dat de gemeente het monument zelf diende te onderhouden, ging de gemeenteraad unaniem accoord.

Het COMPLEX, bestaande uit een HOOFDGEBOUW, HERDENKINGSMUUR met daartussen een TUINAANLEG, werd ontworpen door de Belgische architect Huib Hoste (1881-1957). Zijn belangstelling voor de Nederlandse architecten Berlage, De Bazel en Kromhout was van grote invloed op zijn werk. De indeling van het omliggende terrein, dat het hoogste deel van de Amersfoortse Berg betrof, ontwierp Hoste in samenwerking met de Belgische tuinarchitect Louis van der Swaelmen jr. (1883-1929), die streefde naar een tuin, die als een verlengstuk van het huis was vorm gegeven, de door hem zo genoemde 'moderne regelmatige tuin'.

De bouwkundige onderdelen van het monument werden voorzien van beeldhouwerk, oorspronkelijk uitgevoerd in gemetalliseerd beton, en niet meer aanwezige glaspanelen. Als kunstenaars waren hierbij de Nederlandse beeldhouwer Hildo Krop, de Zwitserse beeldhouwer Francois Gos en de Belgische (glas)schilder Firmin de Smet betrokken. Vermoedelijk heeft ook de Haarlemse glasschilder

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

W. Bogtman aan het monument gewerkt.

Een schilderij van Desmet met de voorstelling Genovieva is verplaatst naar museum Flehite te Amersfoort.

In 1957 werd het beeldhouwwerk door de toen 72-jarige beeldhouwer Hildo Krop vervangen in een Franse kalkzandsteen uit het steenmassief van Chauvigny. In 1973 werden nog twee plaquettes vervangen door afgietsels, die bestaan uit cement met kunstharsmortel en een wapening van gegalvaniseerd betonijzer.

Op 11 mei 1917 is men vermoedelijk met de bouwwerkzaamheden gestart, die voor het grootste deel in september van dat jaar konden worden afgerond. Het duurde echter tot het voorjaar van 1919, voordat het laatste glaspaneel in het monument was geplaatst. Pas in 1938 bezochten Koningin Wilhelmina en Koning Leopold van België gezamenlijk het monument, waaraan nu nog een bronzen plaquette herinnert.

Omschrijving

De tuin bestaat uit een vierkant met afgeronde hoeken, omgeven door dubbele ligusterhagen, waarbinnen paden zijn gesitueerd. Ter weerszijden van lage trapjes zijn de hagen als pylonen met een hoogte van twee meter vormgegeven. Het binnenterrein bestaat uit het ter plaatse voorkomende eikenhakhout. De as van de tuin wordt doorgezet met een breed pad, dat als zichtas naar de Daam Fockemalaan loopt.

Op het hoogste punt van het terrein, op 43.60 NAP, is het hoofdgebouw gelegen. De plek werd in overleg met de adviseur van de gemeente, tuinarchitect H.A. Poortman, zorgvuldig gekozen. Hiervoor werd zelfs een houten staketsel opgericht. In het hoofdgebouw, dat als uitzichtspunt over de Gelderse Vallei en het IJsselmeer diende, werden kleine expositieruimten ondergebracht. In 1967 werd, als oefeninstrument voor de Beiaardschool, op de middelste pyloon van het hoofdgebouw een carillon geplaatst, dat afkomstig was van de EXPO te Brussel.

Op 60 meter afstand werd in noord-westelijke richting, eveneens in de zichtas gelegen, een herdenkingsmuur opgericht, die op 40 meter NAP werd gesitueerd. Deze muur werd met beeldhouwwerk en gebeeldhouwde teksten gedecoreerd. De afstand van de muur werd tijdens het ontwerpproces verdubbeld. Plannen om de muur tot onderdeel van een museum te maken zijn nooit uitgevoerd.

Het complex van het Belgenmonument-complex bestaat uit de volgende onderdelen:

1. de tuinaanleg;
2. het hoofdgebouw;
3. de herdenkingsmuur.

Waardering

Het Belgenmonument op de Amersfoortse Berg is van algemeen belang vanwege zijn architectuur- en cultuurhistorische waarde als belangwekkend totaalkunstwerk, met bijzondere ethetische kwaliteiten in metselwerk, toegepaste materialen en vormgeving. Van sociaalhistorische waarde vanwege zijn bestemming welke verbonden is met WO I en de in die jaren door Nederland verstrekte humanitaire hulp aan Belgische vluchtelingen.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 517654

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	27 december 2000
Kadaster deel/nr	82793/54

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Amersfoort	Amersfoort	Utrecht

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Amersfoort	Bergkwartier

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartemen aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Amersfoort	C			5344

*Omschrijving***

Omschrijving

Het hoofdgebouw van het GEDENKTEKEN Belgenmonument met een breedte van circa 18 meter is gelegen aan de noordzijde van een door bomen omzoomd plein. Het herdenkingsmonument is vanaf dat plein te bereiken door middel van een drietal bakstenen treden. Het hoofdgebouw bestaat uit drie verticale pylonen met een hoogte van respectievelijk circa twaalf en veertien meter. Deze zijn onderling verbonden door iets teruggelagen en lagere volumes. De bouwstijl is de Amsterdamse School, herkenbaar aan het expressief en dominant gebruik van baksteen, de expressieve compositie van de bouwmassa en de opvatting van het gebouw als totaal kunstwerk, waarbij natuurstenen reliëfs, geprofileerde houten deuren en smeedijzeren hekwerk bijdragen tot het geheel. Het gebouw is op een uitgemetselde plint geplaatst. De toppen van de pylonen zijn van een verticaal reliëf voorzien, onderbroken door een horizontale natuurstenen daklijst. Naast de overheersende rechthoekige vormen zijn in het ontwerp veel diagonalen opgenomen, onder andere in de trappartij aan de voorzijde, de lage bloembakken aan de achterzijde, de bekroning van het smeedwerk en in de bakstenen omlijsting van de natuurstenen reliëfs.

De symmetrische voorgevel (zuidzijde) wordt gedomineerd door de hoge middenpyloon, die wordt geflankeerd door de lagere tussenvolumes en de teruggelagen hoekpylonen. De middenpyloon wordt benadrukt door een rechthoekig natuurstenen reliëf, dat de vredesengel (pax) symboliseert. In het muurvlak daarboven is in de baksteen een reliëf aangebracht, dat de Nederlandse leeuw voorstelt. Aan weerszijden van de middenpyloon zijn trappen aangebracht, die naar twee vertrekken leiden. In de eerste ruimte werden de in de interneringskampen overleden Belgen herdacht, terwijl het tweede zaaltje aan Koningin Wilhelmina en Koning Albert was gewijd. Deze trappen vangen aan bij de voet van de middenpyloon, maken na acht treden een kwartslag opzij, klimmen zo'n vijftien treden, maken daar een volledige draai waarbij de trap van onoverdekt naar overdekt gaat, om vervolgens na nogmaals zo'n

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

vijftien treden weer grenzend aan de midden pyloon te eindigen. Hier bevinden zich de toegangen tot de herdenkingsruimten. Twee pilaren met overhoekse kapitelen ondersteunen de overspanning van de trap. In de hoekpylonen bevinden zich met gebogen vlakken geprofileerde houten deuren, omlijst door expressief metselwerk.

De symmetrische achtergevel kent dezelfde hoofdvorm, hier echter risaleren de hoekpylonen sterker dan de middenpyloon. Tegen de onderbouw bevinden zich negen driehoekige geschakeerde bloembakken, die in een punt eindigen. Deze bloembakken symboliseren de negen Belgische provincies. Daarachter bevindt zich een fontein met een groot aantal sproeiers. Bovenin de twee zijpylonen bevinden zich, uitgevoerd in basreliëf, allegorische voorstellingen, die respectievelijk de 'Troost' en de 'Opbeuring van de arbeid' verbeelden. In het midden is een breed reliëf aangebracht dat de terugkeer naar het vaderland symboliseert. In de top van de middenpyloon is het wapen met de Belgische leeuw in baksteenreliëf uitgevoerd.

De linkerzijgevel (westzijde) is relatief smal en hoog. De geheel bakstenen gevel bestaat uit ten opzichte van elkaar verspringende rechthoekige volumes, die met expressief metselwerk zijn gedetailleerd.

De rechterzijgevel (oostzijde) is gespiegeld symmetrisch aan de linkerzijgevel.

Het gave interieur van met name de herdenkingsruimten is rijk gedecoreerd en uitgevoerd in de stijl van de Amsterdamse school. Opvallende elementen zijn de verschillende plaquettes en bustes van de bij de Eerste Wereldoorlog betrokken kolonels.

Waardering

Het hoofdgebouw van het gedenkteken van het Belgenmonument, gelegen op de Amersfoortse Berg, is als centraal onderdeel van het complex van algemeen belang vanwege zijn architectuur- en cultuurhistorische waarde als belangwekkend onderdeel van het complex en sociaalhistorische waarde bezit.

Hoofdcategorie

Voorwerpen op pleinen en dergelijke

Subcategorie

Gedenkteken(D)

Functie

Gedenkteken(D6)

Monumentnummer*: 517655

Status rijksmonument
Inschrijving register* 27 december 2000
Kadaster deel/nr 82793/38

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Amersfoort Amersfoort Utrecht

Locatiennaam Locatieomschrijving
Amersfoort Bergkwartier

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Amersfoort C 5344

Omschrijving**

Omschrijving

HERDENKINGSMUUR, op circa zestig meter ten noorden van en evenwijdig aan het hoofgebouw staat als onderdeel van het GEDENKTEKEN van het Belgenmonument deze herdenkingsmuur.

De lange bakstenen voorgevel wordt door pylonen geleed. Als decoratie is aan de bovenzijde van de muur een vijf lagen hoge muizentandlijst aangebracht. In het middelste veld bevindt zich, uitgevoerd in baksteen, het jaartal 1917. De velden links en rechts zijn teksten in het Frans en het Nederlands aangebracht, uitgevoerd in natuursteen: Gastvrijheid (Hospalité), Opbeuring (Réconfort) en Onderwijs (Enseignement).

Aan de achterzijde zijn allegorische voorstellingen naar ontwerp van Hildo Krop zijn aangebracht met als thema de Droefheid, uitgebeeld door links de Geïnterneerde, in het midden de Vlucht naar Nederland en rechts de Slachtoffers van de oorlog. Bloembakken vormen de overgang van muur naar tuin.

De zijgevels van de muur worden gevormd door losstaande pylonen, besloten door een bakstenen decoratie.

Waardering

De herdenkingsmuur is als onderdeel van het Belgenmonument op de Amersfoortse Berg van algemeen belang vanwege zijn architectuur- en cultuurhistorische waarde als belangwekkend onderdeel van het complex bezit het tevens sociaalhistorische waarde.

Hoofdcategorie Subcategorie Functie
Voorwerpen op pleinen en dergelijke Gedenkteken(D) Gedenkteken(D6)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 517656

Status rijksmonument
Inschrijving register* 27 december 2000
Kadaster deel/nr 82792/176

Woonplaats* Amersfoort
Gemeente* Amersfoort
Provincie* Utrecht

Locatiennaam Amersfoort
Locatieomschrijving Bergkwartier

Kadastrale gemeente* Amersfoort
Sectie* C
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 5344

Omschrijving**

Omschrijving

De aanleg van de TUIN rond de bouwkundige delen van het Belgenmonument werd in overleg met architect Huib Hoste ontworpen door de Belgische tuinarchitect Louis van der Swaelmen jr. op een hoog punt van de Amersfoortse Berg. Hierbij maakte hij gebruik van de beplanting, die reeds in het gebied aanwezig was, zoals eikenhakhout en heide.

Het centrum van de tuinaanleg wordt gevormd door een vierkant, licht hellend terrein met afgeronde hoeken, waaromheen dubbele ligusterhagen zijn geplant. Hierbinnen ligt een pad van leem met schelpverharding, waarbij de hoogteverschillen in het gebied door lage trappen worden opgevangen. Aan weerszijden hiervan zijn de hagen met een hoogte van twee meter als pijlers vormgegeven.

Het gebied binnen de hagen wordt gevormd door eikenhakhout, dat voor de houtproductie bestemd was. Het terrein buiten de dubbele hagen loopt sterk af en kende een natuurlijke, lage begroeiing, bestaande uit heide en berken, waardoor men uitzicht had op de Gelderse Vallei en het IJsselmeer. Vanuit de binnentuin leiden verschillende landschappelijk aangelegde paden naar de lager gelegen delen van de omgeving.

De zichtas vanaf het monument op de Daam Fockemalaan was open en bestond uit een pad met borders van heide.

Door een sterke groei van de beplanting op en buiten het terrein van het Belgenmonument is het uitzicht over de omgeving thans verminderd.

De carrévormige tuinaanleg vormt de verbinding met de bouwkundige delen van het Belgenmonument. Op de snijpunten van het verlengde van de zichtas op de Daam Fockemalaan met de carrévormige binnentuin zijn het hoofdgebouw en de herdenkingsmuur

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gesitueerd.

Waardering

De tuin, als verbindende schakel tussen het hoofdgebouw, de herdenkingsmuur van het Belgenmonument en de niet bebouwde omringende omgeving, is van algemeen belang vanwege zijn cultuurhistorische waarde als voorbeeld van een 'moderne regelmatige tuin', vormgegeven in de nieuw architectonische tuinstijl. De tuin is onderdeel van een belangwekkend complex, dat bovendien van sociaalhistorische waarde is.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Park